

วิเคราะห์แนวคิดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาสังคมไทย

An Analysis of the concept of Sangha's Act, 2505 B.E. that influenced on the development of Thai society

พระใบฎีกาทาวุธ คเวสกรรมโม

Phrabaidika Katavoot kavasakatammo

คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

School of Law, National Institute of Development Administration

Corresponding Author Email: EKatavootpangtee2529@gmail.com

Received: June 1, 2020; Revised: June 20, 2020; Accepted: June 30, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และเพื่อวิเคราะห์พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาสังคมไทย โดยใช้การศึกษาจากเอกสาร หนังสือและบทความที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการ องค์การคณะสงฆ์ เพื่อให้อุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา และดูแลการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และมีการรักษาพระธรรมวินัยของคณะสงฆ์ให้เป็นไปอย่างถูกต้องดีงาม

การวิเคราะห์พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวถือว่าเป็นต้นฉบับในการพัฒนาพระราชบัญญัติต่อๆ มา ในด้านการพัฒนาสังคมไทย โดยมีข้อกำหนดเรื่อง คณะสงฆ์ ที่ถูกแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ปรากฏในมาตรา 15 ตรี (1) และ (3) และข้อ 5 แห่งกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) กล่าวถึง “คณะสงฆ์” ว่ามีภาระกิจ หรือหน้าที่ประกอบไปด้วย การรักษาความเรียบร้อยดีงาม การปกครองและกำหนดการบรรพชา (ด้านปกครองปกครอง) ควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การ

สาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งภาระกิจทั้ง 6 ด้านของคณะสงฆ์ที่กฎหมายได้กำหนดไว้นั้น ได้กลายเป็นกลไกสำคัญของคณะสงฆ์ในการพัฒนาสังคมไทยทางด้านจิตใจและพัฒนาทางด้านวัตถุควบคู่กันไปด้วย ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการพัฒนาสังคมไทยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

คำสำคัญ: พระราชบัญญัติคณะสงฆ์, กฎหมาย, การพัฒนาสังคม

Abstract

In this article, an attempt was purposely made to study the concept of Sangha's Act, 2505 B.E. and to analyze it that influenced upon the development of Thai society. This is a documentary study done by studying books and related articles. The study showed that the Sangha's Act is the essential factor in the management of Sangha organization where patronage and protection of Buddhism including Sangha administration would be expected leading to the propagation of Buddhism resulting in the development of mind and wisdom whereby the Sangha's protection of the Order and Dhamma could be properly made.

As far as the analysis of the mentioned Act is concerned, it is found that in the development of Thai society the later development and amendment of the Act are principally depended upon it as the primary source. In this respect, it is conditioned that the Sangha' Act, a revised version of 2535 B.E. appears in the Section of fifteen tree (1) and (3) and (5) of Supreme Sangha Council Order, a version of 23 (2541 B.E.) that "Sangha' s Activities" comprise of obligation or duty concerning with the protection good order, administration, ordination (rule), controlling, and promotion of education, public education, propagation of Buddhism, public welfare, and public support. Since then, such Sangha's six obligations prescribed by the law turn to become the Sangha's important mechanism in the development of Thai society both in mind and materiality.

Keywords: Sangha's Act, 2505 B.E., Law, Social development

บทนำ

ประวัติศาสตร์ของประเทศไทยถ้าได้ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาตั้งแต่ยุคต้นราชธานีคือกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และปัจจุบันคือยุคกรุงรัตนโกสินทร์ เราจะพบว่าสิ่งหนึ่งที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาแต่ช้านานคือสถาบันพระพุทธศาสนา นอกจากจะเป็นสถาบันที่เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณของสังคม กล่าวคือ อบรมขัดเกลาให้คนในสังคมมีจิตใจที่งดงาม พร้อมน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปเป็นหลักในการดำเนินชีวิตอันจะส่งผลให้มีชีวิตที่งดงาม และสิ่งหนึ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของคนไทยที่ทั่วโลกทราบกันดีคือ คนไทยเป็นคนที่มีความใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตใจที่เมตตา ชอบช่วยเหลือเกื้อกูล ๆ หรือแม้แต่ระบบกฎหมายของประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ก่อนที่จะมีการปฏิรูปกฎหมายกฎหมายไทยล้วนได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก

ทั้งนี้ ในปัจจุบันนี้ทางพหุدينยพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติไทย ด้วยชนชาติไทยได้นับถือและยกย่องเทิดทูนเป็นสรณะแห่งชีวิต สืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของชาติส่วนใหญ่ มีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา และองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขของชาติทุกๆ พระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงดำรงอยู่ในฐานะเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาตลอดมาตั้งแต่อดีตอันยาวนาน จวบจนกาลปัจจุบัน อันแสดงให้เห็นเป็นประจักษ์ว่าพระพุทธ ศาสนาได้สถิตสถาพรเป็นมิ่งขวัญของชาติไทยตลอดมาทุกยุคทุกสมัย

พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อชีวิตของชาวไทย โดยมีส่วนเสริมสร้างอุปนิสัยของคนในชาติให้รักความสงบ มีความเสียสละ แกล้วกล้า อัจฉริยะ รอบรู้ฐานะ อฐานะ มีความรักและยึดมั่นอยู่ในสามัคคีธรรม พระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลเป็นอันมากต่อความเชื่อ และความประพฤติ หรือการดำรงชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ (พิฑูร มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง, 2542) และอาจกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญต่อสังคมไทยในแง่ 1) รูปแบบของรากฐานวัฒนธรรม ประเพณีพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนไทย เพราะคนไทยนำหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และลักษณะนิสัยของคนไทยมีจิตใจที่งดงาม ใน ทุกๆ ด้าน มีความเป็นมิตรกับทุกคน เป็นต้น และมีวิถีชีวิตของคนไทยผูกพันกับพระพุทธศาสนา จึงเป็นกรอบในการปฏิบัติตนตามหลักพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาต่าง ๆ เช่น การบวช การแต่งงาน การทำบุญเนื่องในพิธีการต่างๆ การปฏิบัติตนตามประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมไทยจนถึงปัจจุบัน และ 2) หลักการทางพระพุทธศาสนา ถูกใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศ กษัตริย์ทุกพระองค์ของไทยได้นำเอาหลักธรรมพระพุทธศาสนาไปใช้ในการปกครองประเทศ เช่น ทศพิธราชธรรม

ตลอดมา หรือใช้หลัก “ธรรมาธิปไตย” และหลักอปาทินิยธรรม เป็นหลักในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543)

อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคมของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน บางส่วนได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายที่เป็นอริกทหนึ่งของรัฐที่นำไปสู่การพัฒนาสังคมผ่านทางคณะสงฆ์ทั่วสังฆมณฑล ในส่วนของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่บังคับใช้ในปัจจุบัน ซึ่งข้อพิจารณาเรื่องการพัฒนาดังกล่าวปรากฏตามมาตรา 5 ตรีของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ว่า เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2561) บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และวิเคราะห์พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวเฉพาะในประเด็นที่เป็นกฎหมายกับการพัฒนาเท่านั้น เพราะในอีกด้านของกฎหมายฉบับนี้ก็มิจุดอ่อนหรือเป็นปัญหาต่อคณะสงฆ์ไม่น้อยเลย เช่น การรวมศูนย์อำนาจการปกครองไว้ที่ส่วนกลาง มีบทบัญญัติที่ย้อนแย้งกับพระธรรมวินัย และไม่เหมาะสมหรือสอดคล้องกับสังคมในยุคปัจจุบัน

แนวคิดเรื่องพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกฎหมายที่ถูกตราขึ้นเพื่อใช้กำหนดอำนาจหน้าที่และข้อปฏิบัติของคณะสงฆ์ โดยเราอาจพิจารณารูปแบบของพระราชบัญญัติได้จากแนวคิดดังนี้

1. แนวคิดทางด้านกฎหมาย ในด้านนิติปรัชญา ผู้เขียนขอตั้งประเด็นว่า การปกครองหรือบริหารจัดการคณะสงฆ์ พระธรรม พระวินัย ก็น่าจะเพียงพอทำไมต้องมีกฎหมายด้วย ถ้าพิจารณาจากข้อความ “Ubi societas ibi ius” ที่ได้มีสังคม ที่นั่นมีกฎหมาย” หรือถ้าจะขยายความให้กว้างเห็นชัดขึ้นคือ ที่ได้มีมนุษย์ ที่นั่นมีสังคม ที่ได้มีสังคม ที่นั่นมีกฎหมาย เมื่อมีมนุษย์ก็ส่งผลให้ก่อตัวเป็นสังคมขึ้น เมื่อมีสังคมสิ่งที่ตามมาก็คือ “กฎหมาย” เพราะกฎหมายคือตัววางโครงสร้างทางสังคมให้กลุ่มคนที่มีความหลากหลายสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข และอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบเรียบร้อย และคณะสงฆ์ก็เป็นชุมชนสงฆ์ เป็นสังคม ๆ หนึ่งที่อยู่ภายใต้อำนาจรัฐชาติปตย์ จึงไม่แปลกเลยที่มีกฎหมายเข้ามาสนับสนุนการจัดระเบียบของชุมชนสงฆ์

อย่างไรก็ตาม แนวคิดที่ประเทศไทยนำมาใช้ในการบัญญัติกฎหมายในปัจจุบันมาจากสำนักกฎหมายบ้านเมือง (Positive law) คือรัฐชาติปตย์มีอำนาจในการออกคำสั่ง ตรากฎหมาย เพื่อให้เกิดความสงบสุขในบ้านเมือง เมื่อมาพิจารณาสังฆะ หรือเรียกว่าชุมชนสงฆ์ สังฆะมีความเกี่ยวข้องกับสังคมโดยตรง และยังคงอยู่กับสังคมมนุษย์ สังฆะไม่ได้ตั้งขึ้นมาโดยแยกขาด

ออกจากสังคมนุชย์ และตรงข้ามกันคือเปิดทางให้นุชย์ สามารถเข้าสู่สังฆะได้อย่างเสรี เช่นกัน แต่อาจจะมีเงื่อนไขบ้างบางอย่างตามความเหมาะสม

ด้วยเหตุที่สังฆะกับสังคมมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน โดยเฉพาะสังคมไทยกับสถาบันพระพุทธศาสนาเสมือนเป็นหนึ่งเดียวที่ไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ เมื่อสังฆะกับสังคมมีความเกี่ยวข้องกันก็ปฏิเสธไม่ได้ที่จะต้องมีการบางอย่างเกิดขึ้นต่อกัน หรือเข้ามาเกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์กัน เมื่อสังฆะดำรงอยู่ท่ามกลางสังคม กฎหมายของสังคมจึงต้องครอบคลุมไปถึงภิกษุในสังฆะด้วย เพื่อเข้ามาพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริม และจัดระเบียบหรือเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันพระพุทธศาสนากับรัฐ ที่สำคัญไม่ว่าพระธรรมวินัย หรือกฎหมายของรัฐ ก็มีความมุ่งหมายต่อการสร้างความสงบสุขให้กับสังคมด้วยกันทั้งสิ้น ดังข้อความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ว่า “บรรดาอำนาจหน้าที่ซึ่งกำหนดไว้ในสังฆาณัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระภิกษุตำแหน่งใดหรือคณะกรรมการสงฆ์ใดซึ่งไม่มีในพระราชบัญญัตินี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจกำหนดโดยกฎหมายมหาเถรสมาคมให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระภิกษุตำแหน่งใด รูปใดหรือหลายรูปรวมกันเป็นคณะตามที่เห็นสมควรได้” (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2561)

2. แนวคิดทางการปกครอง การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลเมื่อสองพันกว่าปีที่ผ่านมา ครั้งในสมัยพุทธกาลการปกครองคณะสงฆ์ยึดตามหลักพระธรรมวินัย แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปสองพันกว่าปี สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น วิถีชีวิต และสภาพการณ์ของสังคมก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์จึงต้องย่อมปรับตามสภาพการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนไปเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสภาพการณ์ของสังคมนั้น ๆ แต่ก็ต้องไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัย หรืออยู่ภายใต้เงื่อนไขของพระธรรมวินัยเช่นเดิม เมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทยจึงขึ้นอยู่กับหลัก 3 ประการ คือ พระธรรมวินัย จาริต และกฎหมายบ้านเมือง (ชาเลื่อง วุฒิจันทร์, 2525)

อนึ่ง ถ้าพิจารณาจากบริบทของคณะสงฆ์ในประเทศไทยตั้งแต่อดีตครั้งกรุงสุโขทัยถึงปัจจุบัน สังคมสงฆ์จะมีความเกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์กันกับสังคมไทย เพราะบริบทของสังคม ระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักรมีความเอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อการพัฒนาประเทศมาเป็นตลอด จึงมีนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่าบริบทของสถาบันพระพุทธศาสนาในประเทศไทยจะแตกต่างจากประเทศอื่น เพราะบริบทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยเป็นศาสนาเพื่อสังคม เมื่อสังคมสงฆ์มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับรัฐ รัฐก็ต้องมีกฎหมายเข้ามาจัดระเบียบหรือกำหนดกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์กันระหว่างศาสนจักรและอาณาจักรด้วย กล่าวคือ

รูปแบบการบริหารและจัดการคณะสงฆ์ตั้งแต่สมัยสุโขทัยที่มีการวางรูปแบบเดียวกับการปกครองแบบอาณาจักรก่อนจะมีการปรับเปลี่ยนให้เป็นแบบคณะสงฆ์มากขึ้นโดยแบ่งเป็นคณะคามวาสีและอรัญวาสีจนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ใน พ.ศ.2445 ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ถือเป็นธรรมนูญการปกครองที่กำหนดโครงสร้างการบริหารและจัดการองค์การไว้อย่างเป็นระบบเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์และได้พัฒนาต่อมาจนเกิดมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 โดยกำหนดมีพระสังฆราช มหาเถรสมาคมที่มีคณะกรรมการประกอบด้วยคณะสงฆ์มหานิกายและธรรมยุติกนิกายเป็นกรรมการ โดยมีการบริหารจัดการที่ชัดเจนยิ่งขึ้น (दनัย प्रिशाเพิ่มประสิทธิ์, 2558) ตามมาตราที่ 12 มหาเถรสมาคมประกอบด้วย สมเด็จพระสังฆราชซึ่งทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการอื่นอีก ไม่นเกินยี่สิบรูปซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากสมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ หรือพระภิกษุซึ่งมีพรรษาอันสมควร และมีจริยวัตรในพระธรรมวินัยที่เหมาะสมแก่การปกครองคณะสงฆ์” (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2561)

3. แนวทางทางการพัฒนาสังคม คำว่า การพัฒนา ใช้ในภาษาอังกฤษว่า Development นำมาใช้เป็นคำเฉพาะและใช้ประกอบคำอื่นก็ได้ เช่น การพัฒนาประเทศ การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมือง และการพัฒนาข้าราชการ เป็นต้น โดยการพัฒนามาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนฺชะ แปลว่า เจริญ แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุสิ่งแวดลอมต่างๆ เรียกว่า พัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องของการเพิ่มพูนขยาย ทำให้มากหรือทำให้เติบโตขึ้นทางวัตถุและได้เสนอข้อคิดไว้ว่า คำว่า การพัฒนา หรือ คำว่า เจริญ นั้นไม่ได้แปลว่าทำให้มากขึ้น เพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียวเท่านั้น แต่มีความหมายว่า ตัดหรือทิ้ง เช่น เจริญพระเกศา คือตัดผม มีความหมายว่า รก เช่น นุสยา โลกวฑฒโน แปลว่า อย่างเป็นทางการปกครองโดยกฎหมายหรือเรียกว่าอยู่ภายใต้หลักการของหลักนิติรัฐหรือนิติธรรม มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด และรัฐธรรมนูญนี้เองเป็นตัววางโครงสร้างหรือเปรียบเหมือนเป็นเข็มทิศที่ใช้ในการปกครองหรือพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ให้สังคมเกิดดุลยภาพ กฎหมาย

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากความหมายของคำว่า “การพัฒนา” ในความหมายของแต่ละศาสตร์สิ่งหนึ่งที่เหมือนกันจะพบว่า การพัฒนานั้นหมายถึงการทำให้สิ่งนั้น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ให้ดีงามกว่าเดิมที่เป็นอยู่ แต่ถ้าพิจารณาในยุคปัจจุบัน เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนามักคือกฎหมาย กล่าวคือ กฎหมายเป็นเครื่องมือในการพัฒนา เพราะประเทศไทยเป็นระบอบการปกครองโดยกฎหมายหรือเรียกว่าอยู่ภายใต้หลักการของหลักนิติรัฐหรือนิติธรรม มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด และรัฐธรรมนูญนี้เองเป็นตัววางโครงสร้างหรือเปรียบเหมือนเป็นเข็มทิศที่ใช้ในการปกครองหรือพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ให้สังคมเกิดดุลยภาพ กฎหมาย

จึงเป็นเครื่องมือหรือกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะกฎหมายเป็นตัววางโครงสร้างของสังคม ผู้ใช้อำนาจรัฐที่เป็นฝ่ายบริหารจะกระทำการใด สิ่งใด ก็ต้องมีกฎหมายกำหนดให้กระทำการหรือละเว้นกระทำการ อย่างไรก็ดีอย่างหนึ่ง จึงจะสามารถกระทำได้ โดยข้อพิจารณานี้มาจากการที่พระสงฆ์นั้นมีบทบาททั้งในด้านการ พระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนด้านสังคม เช่น พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในด้านการอบรมคุณธรรม จริยธรรม สงเคราะห์ผู้ยากไร้ พัฒนาถาวรวัตถุให้กับชุมชน มีการรับเลี้ยงดูแลเด็กกำพร้า หรือพระสงฆ์เป็นผู้นำโดยร่วมมือกับชาวบ้านและทางราชการ มีบทบาทไม่ว่าการตัดถนน การปรับปรุงถนนเดิม การประปา การพัฒนาแหล่งน้ำ การปรับปรุงหมู่บ้าน การลอกคลอง การสร้างถังเก็บน้ำฝน ฯ เป็นต้น และพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ เช่น พระสงฆ์เป็นผู้นำในการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ เช่น การเพาะเห็ดฟาง การเลี้ยงปลา ฯ ทั้งการตั้งสหบาลข้าว คือการให้ประชาชนที่ขาดแคลนสามารถกู้ยืมข้าวไปบริโภค ตลอดถึงการจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ร้านค้าที่มีหลักการขายถูกเอากำไรพอควร และจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าในหมู่บ้าน การจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาด การพัฒนาอาชีพการเกษตรที่เรียกว่า การเกษตรกึ่งอุตสาหกรรม และการตั้งธนาคารข้าว เป็นต้น รวมทั้งพระสงฆ์กับการพัฒนาด้านการเมือง เช่น พระสงฆ์มีบทบาทในแง่ที่ว่า นำเอาหลักการ คือ ธรรมะไปเผยแผ่สั่งสอนประชาชนทั้งหมด เริ่มตั้งแต่ทำหน้าที่ในการบริหารกิจการบ้านเมือง หรือตักเตือนสั่งสอน ไม่เข้าข้างพรรคใดพรรคหนึ่ง ไม่ตำหนิฝ่ายค้าน ไม่ขึ้นชมรัฐบาล อย่าให้เสียความเป็นกลาง พระสามารถเทศน์ตักเตือนสั่งสอนนักการเมืองให้อยู่ในกรอบของศีล เหล่านี้ถือว่าเป็นหน้าที่ เป็นต้น (พระมหาสุระพงษ์ สุรวโธ (สีหมอก), 2555)

อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ฉบับที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบัน ก็มีประเด็นที่กำหนดไว้ให้กับคณะสงฆ์ต้องกระทำการ หรือดำเนินการ ที่นำไปสู่การพัฒนาสังคมไทยทั้งในด้านวัตถุและพัฒนาในด้านจิตใจของคนในสังคมควบคู่ไปด้วยตามมาตรา 5 ตรีของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ว่า เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2561) ฉะนั้น การพัฒนาที่แท้จริงไม่ใช่การพัฒนาเฉพาะทางวัตถุเท่านั้น แต่ต้องพัฒนามนุษย์หรือคนในชาติไปด้วย กล่าวคือ พัฒนทั้งด้านวัตถุและจิตใจควบคู่กันไป ถึงจะเป็นการพัฒนาที่นำไปสู่ทางเจริญหรือเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการพัฒนา และสถาบันพระพุทธศาสนาก็ถือว่าเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่ทำงานด้านการพัฒนาสังคมมาอย่างช้านานเช่นกัน

วิเคราะห์พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ในประเด็นที่เป็นกฎหมายนำไปสู่การพัฒนา

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ประเด็นที่จะกล่าวถึงนี้เป็นกฎหมายที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาโดยช่วยส่งเสริม สนับสนุน พระธรรมวัย มุ่งหวังให้สังฆะ

เป็นไปตามเจตนารมณ์ 2 ประการด้วยกันคือ เป้าหมายระดับปัจเจกบุคคล อันได้แก่คณะสงฆ์ที่จะมีระเบียบปฏิบัติในแง่ของการวินิจฉัยตามมาตรา 20-23 ที่มีการกำหนดการปกครองของมหาเถรสมาคมเป็นการปกครองคณะสงฆ์ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2561) และนอกจากนั้นยังมีเป้าหมายระดับสังคมส่วนรวมเพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาทั้ง 2 ประการได้ไปปรากฏในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด อาทิเช่น

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 มาตรา 15 ตรี (1) และ (3) และข้อ 5 แห่งกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ กล่าวถึง “การคณะสงฆ์” ไว้โดยชัดเจนมีดังนี้

1) การรักษาความเรียบร้อยดีงาม (ด้านปกครองปกครอง) กล่าวคือ คณะสงฆ์และรัฐต้องช่วยกันทำให้เกิดความสามัคคีความมั่งคั่งในสังฆะ และการปกครองของคณะสงฆ์ต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาให้บรรลุเป้าหมาย 2 ประการ คือ เป้าหมายระดับปัจเจกบุคคล คือคณะสงฆ์ และเป้าหมายระดับสังคมส่วนรวมเพื่อประโยชน์สาธารณะ

2) การศาสนศึกษา กล่าวคือ รัฐและคณะสงฆ์ต้องสนับสนุน และส่งเสริมให้พระสงฆ์ตลอดพุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับด้วยกัน

(1) ปรียัติ หมายถึง ศึกษาเล่าเรียนตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกประกอบไปด้วย พระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรม ให้รู้และเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ซึ่งในคณะสงฆ์ปัจจุบันก็แบ่งหลักสูตรการเรียนปรียัติออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน ประเภทแรกเป็นปรียัติธรรมแผนกสามัญ มีตั้งแต่ระดับมัธยม – ปริญญาเอก ประเภทที่สอง เป็นปรียัติธรรมแผนกนักธรรมบาลี แบ่งออกเป็น 2 แผนก คือแผนกนักธรรมมีตั้งแต่ระดับนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก ส่วนแผนกบาลี ตั้งแต่ระดับเปรียญธรรม 1-9 ซึ่งได้รับงบประมาณจากรัฐบาล โดยเฉพาะมหาเถรสมาคมทั้ง 2 แห่งคือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แต่ละแห่งได้รับงบประมาณจากรัฐเป็นพันล้านบาท

(2) ปฏิบัติ หมายถึง การนำหลักการที่ได้ศึกษาจากปรียัติที่ได้เล่าเรียนศึกษาเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้วก็นำมาสู่การประพฤติ และปฏิบัติจริง และตามพระราชบัญญัติมาตรานี้ทำให้เกิด

84 วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2563)

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทุกจังหวัดทั่วประเทศ และในแต่ละจังหวัดก็มีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดหลายแห่งด้วยกัน

(3) ปฏิเวธ หมายถึง การเข้าถึงหรือบรรลุธรรมรู้แจ้งเห็นจริง เมื่อเราได้ปฏิบัติด้วยความเพียรแล้วเราก็สามารถเข้าถึงธรรมหรือถ้าในระดับปุถุชนคือน้อมนำหลักธรรมมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตแล้วก็จะทำให้ชีวิตของเรานั้นตั้งงามไปด้วยนั่นเอง

3) การศึกษาสงเคราะห์ กล่าวคือ คณะสงฆ์จัดให้มีการ ศึกษาสงเคราะห์ให้กับกลุ่มเด็ก ผู้ยากไร้ หรือด้อยโอกาส ในปัจจุบันที่เห็นได้ชัดเจนคือบนเขาบดรอยก็จะมีพระอาสาขึ้นไปสอนหนังสือ หรือที่เป็นมรรคเป็นผลที่สุดคือการจัดตั้งโรงเรียนการกุศลในพระพุทธศาสนาที่มีอยู่เกือบทุกจังหวัด เช่น โรงเรียนวินิตศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ ฯ จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นหนึ่งในโรงเรียนการกุศลในพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติมาตรานี้

4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา กล่าวคือ เป็นภารกิจหลักของคณะสงฆ์การทำหน้าที่เผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งในทุกจังหวัดทุกอำเภอทุกตำบลก็จะมีที่ตั้งพระนักเผยแผ่ในแต่ละพื้นที่ทั่วประเทศ ไม่เพียงแต่ในประเทศเท่านั้น ยังมีการส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วโลก โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้คนในสังคมยุโรปหรืออเมริกามีความสนใจในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่งคณะสงฆ์ไทยก็ส่งพระธรรมทูตในทุกพื้นที่ในต่างประเทศที่ต้องการพระสงฆ์ไปทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา และการทำงานของพระธรรมทูตในต่างประเทศนั้นก็อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ

5) การสาธารณูปการ กล่าวคือ การพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่าง และซ่อมแซมสิ่งชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้ การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด เช่น โบสถ์ ศาลา กุฏิ เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและพระสงฆ์ภายในวัด ไม่เฉพาะแต่ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมไปถึงการทำวัดให้สะอาด รมรื่น สะดวก สบาย การทำถนนทางเดินในวัด และการตกแต่งวัดให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็นด้วย

6) การสาธารณสงเคราะห์ กล่าวคือ คณะสงฆ์เข้าไปช่วยเหลือและพัฒนาสังคม หรือเป็นการจัดสร้างเพื่อประโยชน์อันก่อให้เกิดผลต่อสาธารณะ เช่น การสร้างโรงพยาบาล การสร้างถนน การสร้างศาลา การสร้างอาคารเรียน การสร้างสถานีตำรวจ ซึ่งในสังคมไทยจะเห็นเป็นประจำที่พระหรือวัดเป็นผู้สร้างโรงพยาบาล หรืออาคารผู้ช่วยบ้าง สร้างโรงเรียนบ้าง เป็นต้น

นอกจากนั้นแล้วยังเป็นการจัดหาสิ่งของ หรือวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้สำหรับสถานศึกษา หรือสถานที่อื่นใดที่เป็นของสาธารณะ

ดังนั้นจะเห็นว่าตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 มาตรา 15 ตรี (1) และ (3) และข้อ 5 แห่งกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ เป็นกฎหมายที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและพัฒนาในด้านจิตใจควบคู่กันไปอย่างเห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน เพราะภาระที่กฎหมายฉบับนี้ได้กล่าวถึงคือ รักษาความเรียบร้อยดีงาม รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะ และมหาเถรสมาคม ตลอดจนพระภิกษุและพุทธศาสนิกชนทั่วไป ภาระทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้าที่ได้ทรงกำหนดไว้ แต่เมื่อรัฐได้มีกฎหมายมาเกื้อหนุน ส่งเสริม สนับสนุน พร้อมรองรับเจตนารมณ์ของพระศาสนา ย่อมส่งผลให้การขับเคลื่อนภาระงานในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาย่อมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เหมือนเป็นการร่วมมือกันพัฒนาประเทศชาติระหว่างศาสนจักรและอาณาจักรได้อย่างงดงาม

ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่กล่าวไปนั้น แสดงให้เห็นว่ารัฐเป็นผู้ที่ส่งเสริม สนับสนุน อุปถัมภ์พร้อมให้ความร่วมมือกับพระศาสนาในการพัฒนาสังคมอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน แต่ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม 2535 ยังได้บัญญัติในเชิงป้องกันอีกด้วย กล่าวคือ เพื่อไม่ให้สิ่งใดที่ไม่งามอันจะนำความเสื่อมเสียมาสู่คณะสงฆ์ เพราะต้องอาศัยอำนาจรัฐเพื่อใช้อำนาจฝ่ายบ้านเมืองเข้ามาช่วยบริหารจัดการ เพราะสังฆะไม่มีอำนาจที่จะจัดการเองได้ อันจะส่งผลทำให้พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นกฎหมายที่นำไปสู่การพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิเช่น มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 42 และมาตรา 44 ฯ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ดังนี้

มาตรา 26 พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุด ให้ได้รับนิคหกรรม ถ้าให้สึกต้องสึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา 27 เมื่อพระภิกษุรูปใดต้องด้วยกรณีข้อใดข้อหนึ่ง เช่น 1) ต้องคำวินิจฉัยตาม มาตรา 25 ให้ได้รับนิคหกรรมไม่ถึงให้สึกแต่ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น 2) ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจิณ 3) ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง 4) ไม่มีวัดเป็นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ต้องให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายเถรสมาคม และถ้า

86 วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2563)

พระภิกษุผู้ต้อง คำวินิจฉัยให้สละสมณเพศ ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา 42 ผู้ใดมิได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ หรือถูกถอดถอนจากความเป็นพระอุปัชฌาย์ ตามมาตรา 23 แล้ว กระทำการบรรพชาอุปสมบทแก่บุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

มาตรา 44 ผู้ใดพ้นจากความเป็นพระภิกษุเพราะต้องปาราชิกมาแล้วไม่ว่าจะมีคำวินิจฉัยตาม มาตรา 25 หรือไม่ก็ตาม แต่มารับบรรพชาอุปสมบทใหม่ โดยกล่าวความเท็จหรือปิดบังความจริงต่อพระอุปัชฌาย์ ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินหนึ่งปี

มาตรา 44 ตริ ผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์ไทย อันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือความแตกแยก ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งปรับทั้งจำ

ดังนั้นจะเห็นว่า มาตราที่กล่าวไปนั้นมุ่งใช้อำนาจรัฐเข้ามาช่วยปราบปรามและช่วยกำจัดสิ่งที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้ เพราะคณะสงฆ์เองไม่อาจจะใช้อำนาจกระทำการได้ในบางส่วน เช่น มีผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย มีผู้เข้ามาปลอมบวชในพระพุทธศาสนา มีผู้ไม่หวังดีทำให้สงฆ์เกิดความแตกแยก หรือมีผู้ที่กระทำความผิดแล้วคณะสงฆ์ได้ลงโทษด้วยการให้ลาสิกขาแต่ไม่ยอมปฏิบัติตาม สิ่งเหล่านี้ก็จะป็นหน้าที่ของรัฐในการเข้ามาช่วยดูแลอันจะทำให้คณะสงฆ์ภายใต้เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้บรรลุเป้าหมายอันจะส่งผลทำให้กฎหมายฉบับนี้นำไปสู่การพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ในประเด็นที่กล่าวมาคือ มาตรา 15 ตริ (1) และ (3) และข้อ 5 แห่งกฎหมายอาญา มาตรา 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์มาตรา และตามมาตรา 26, มาตรา 27, มาตรา 42, มาตรา 44 และมาตรา 44 ตริ ฯ ที่ได้ยกอธิบายกล่าวไปนั้นถือว่าเป็นกฎหมายที่บังคับให้เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม 2535 เป็นกฎหมายที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมไทยได้ในปัจจุบัน

สรุป

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกฎหมายที่ถูกตราขึ้นเพื่อใช้กำหนดอำนาจหน้าที่และข้อปฏิบัติของคณะสงฆ์ โดยเราอาจพิจารณารูปแบบของพระราชบัญญัติได้จากแนวคิดดังนี้ 1. แนวคิดทางด้านกฎหมาย กฎหมายคือตัววางโครงสร้างทางสังคมให้กลุ่มคนที่มีความหลากหลายสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข และอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบเรียบร้อย และคณะสงฆ์ก็เป็นชุมชนสงฆ์ เป็นสังคม ๆ หนึ่งที่อยู่ภายใต้อำนาจรัฐภายใต้กฎหมายเข้ามาสนับสนุน

การจัดระเบียบของชุมชนสงฆ์ 2. แนวคิดทางด้านการปกครอง การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลเมื่อสองพันกว่าปีที่ผ่านมา ครั้งในสมัยพุทธกาลการปกครองคณะสงฆ์ยึดตามหลักพระธรรมวินัย แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปสองพันกว่าปี สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น วิถีชีวิต และสภาพการณ์ของสังคมก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์จึงต้องยอมปรับตามสภาพการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนไปเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสภาพการณ์ของสังคมนั้น 3. แนวทางทางด้านการพัฒนาสังคม เป็นการส่งเสริมการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา เพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก และเกื้อกูลและอนุเคราะห์แก่ชาวโลก

การวิเคราะห์ในส่วนเนื้อหาของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ต่อการพัฒนาสังคมไทยพบว่า กฎหมายฉบับนี้จึงเป็นกฎหมายที่ส่งผลทำให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจของคนในสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน กล่าวคือ กฎหมายฉบับนี้ได้สนับสนุน ส่งเสริมอุปถัมภ์ ให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามเจตนารมณ์และให้บรรลุเป้าหมาย 2 ประการคือ เป้าหมายระดับปัจเจกบุคคล และเป้าหมายระดับสังคมส่วนรวมเพื่อประโยชน์สาธารณะ ดังได้ปรากฏในมาตรา 15 ตรี (1) และ (3) และข้อ 5 แห่งกฎหมายตราสามดวง ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ กล่าวถึง “การคณะสงฆ์” ประกอบไปด้วย การรักษาความเรียบร้อยดีงาม (ด้านปกครองปกครอง) การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ และยังได้บัญญัติเป็นเชิงป้องกันเพื่อให้คณะสงฆ์เป็นที่เคารพและศรัทธาของสังคม คือใช้อำนาจรัฐเข้ามาช่วยปราบปรามกับกลุ่มคนที่ละเมิดพระธรรมวินัย ทำให้สงฆ์เกิดความแตกแยก หรือพวกกลุ่มเดียรถีย์ให้หมดไปจากพระพุทธศาสนาในมาตรา 26, มาตรา 27, มาตรา 42, มาตรา 44, และมาตรา 44 ตรี ฯ แต่เดิมนั้นแม้ไม่มีกฎหมายฉบับนี้ประกาศใช้สถาบันพระพุทธศาสนาก็ยังมีบทบาทต่อการพัฒนาชาติไทยอยู่แล้ว แต่เมื่อมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ในประเด็นที่กล่าวมาจึงส่งผลให้คณะสงฆ์กับการพัฒนาสังคม เป็นรูปธรรม มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรและอาณาจักรที่ร่วมมือกันในการพัฒนาชาติไทย ที่สำคัญเป็นการพัฒนาด้านวัตถุให้มีความเจริญ พร้อมทั้งพัฒนาในด้านจิตใจของคนในชาติให้มีความมั่นคงในความดีงาม จึงถือว่าเป็นมิติของการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่แท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐพล ชันธไชย. (2527). แนวความคิดและทฤษฎีในการพัฒนาประเทศและการพัฒนาชนบท ใน กาบริหารงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2534). ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยโขทัยธรรมมาธิราช.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ และพูนศิริ วัจนะภูมิ. (2534). ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท ใน เอกสารการสอนชุดวิชาคหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยโขทัยธรรมมาธิราช, 2534.
- ชาเลื่อง วุฒิจันทร์. (2525). การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงของชาติ. กรุงเทพ มหานคร: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- दनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์. (2558). รายงานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ข้อเด่นข้อด้อยขององค์การและกระบวนการบริหารจัดการองค์การพระพุทธศาสนาของประเทศไทยในเชิงประสิทธิภาพด้านคุณค่าต่อพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิฑูร มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง. (2542). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543) ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระราชวรมนี (ประยูรท์ ปยุตโต). (2530). ทางสายกลางของการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพ มหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระมหาสุระพงษ์ สุรวโส (สีหมอก). (2555). ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการบริหารการพัฒนาชุมชน. วิทยา นิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). การพัฒนาชุมชน จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: บากกอกบลิ้อก.

- วริยา ล้ำเลิศ. (1/2559). เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชากฎหมายกับการพัฒนาชั้นสูง (นต. 600) หลักสูตรนิติศาสตร์ดุสิตบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA).
- สนธยา พลศรี. (2547). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2525). สังคมไทยแนวทางการวิจัยและพัฒนา. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- (2538). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2561). พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505. ฉบับออนไลน์. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2563 .จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%A401/%A401-20-9998-update.pdf>.

